

Factors Influencing Iranian-Islamic Identity Formation in Adolescent Girls Aged 14-21: A Qualitative Study

Fatemeh Farehani¹ , Fatemeh Fayyaz^{2*}

1- Department of Psychology, Arak Branch, Islamic Azad University of Arak, Arak, Iran.

2- Department of Psychology, Women Research Center, Alzahra university, Tehran, Iran.

*Correspondence should be addressed to Ms Fatemeh fayyaz; Email: f.fayyaz@alzahra.ac.ir

Article Info

Received: Apr 26, 2023

Received in revised form:

May 29, 2023

Accepted: Jul 15, 2023

Available Online: Sep 22, 2024

Keywords:

Adolescents

Girls, Identity

Identity formation

Islamic-Iranian

Qualitative research

 <https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i3.42576>

Abstract

Background and Objective: Iranian-Islamic identity is one of the most important psychological constructs and encompasses a set of positive attitudes toward national, religious, cultural, and social values that influence all aspects and behaviors of a person. According to theories, the best period for identity formation is adolescence, and the most significant asset for identity construction is girls and women in society. Therefore, understanding the identity formation of adolescent girls and discovering strategies for it can form the foundation of Iranian-Islamic identity for all individuals in the community.

Methods: In this qualitative study, the interviewees were purposefully selected from the trainees of the Neda Center (Movement of Imam's Daughters), aged 14 to 21. The Social Identity Scale was administered to them, and those who obtained very good scores participated in semi-structured interviews until data saturation was reached, with a total of 7 participants. The interviews focused on their lived experiences from 3 to 7 years regarding their adolescence and the Iranian-Islamic identity formation years at the Neda Center. Data analysis was conducted using the Colaizzi method.

Results: From the analysis of the data, 7 core themes, 20 main categories, and 103 subcategories were extracted. The core categories include: enhancing insight, religious education, revolutionary role-taking, strengthening social agency, skills development, talent cultivation, and guidance, which constitute the main factors affecting Iranian-Islamic identity formation.

Conclusion: Based on the results of this research and examination of the factors influencing Iranian-Islamic identity formation, it appears that efficient identity formation models should encompass significant factors such as enhancing insight, religious education, revolutionary role-taking, strengthening social agency, skills development, talent cultivation, and guidance.

Please cite this article as: Farehani F, Fayyaz F. Factors Influencing Iranian-Islamic Identity Formation in Adolescent Girls Aged 14-21: A Qualitative Study. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2023;10(3): 51- 64. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i3.42576>

Summary

Background and Objective

The Islamic-Iranian identity is a collection of positive attitudes towards factors and models that act as unifying elements at the national level, encompassing various components such as national, religious, cultural, and social values.

Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat

(i.e., Research on Religion & Health)

Psychologists believe that the formation of identity is characteristic of adolescence. One of the positive aspects of this period is that if we provide suitable conditions, adolescents can explore themselves in a safe environment, begin to set goals for their values and beliefs, and change their relationship with the universe (5). If we pay attention to the repercussions,

Vol. 10, No. 3, Autumn 2024

This work is distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

consequences, and the unpleasant results of a lack of identity, and become aware of the profound pain and distress that identity-less youth feel (2), we will realize that a significant portion of depression, feelings of emptiness, disengagement, and monotony are the results of identity deficiency. Research on the factors related to identity formation among students has shown that various factors such as personality, culture, religion, age, and gender affect adolescents' identity formation (4). Additionally, all three factors—school, peers, and media—can predict changes in the identity variable(11).

Methods

Compliance with ethical guidelines: The present study was conducted using qualitative methods with a content analysis approach. The researcher selected the participants by purposive sampling for greater focus from the adolescent girls associated with the Neda Center, which actively engages in the identity formation of adolescent girls. Based on the principle of saturation in qualitative research, and with the repetition of responses, the number of participants reached seven. In order to collect data in this study, open and in-depth interviews were utilized. The researcher aimed to answer the question of how Islamic-Iranian identity formation can be achieved through what strategies, solutions, and factors. To ensure the reliability and validity of the data, member checking and peer debriefing were used, allowing participants to review the notes and having peer researchers review the findings.

Results

From the repeated analysis and classification of the data, seven core themes, 20 main categories, and 103 subcategories were extracted. The factors influencing Islamic-Iranian identity formation include enhancing insight, religious education, revolutionary role acceptance, strengthening social activism, skill development, nurturing talents, and guidance.

Conclusion

Confronting modernity and its consequences requires attention to Islamic-Iranian identity formation and the education of individuals in the Islamic Revolution. Imam Khomeini's interpretation of Islam and the culture of waiting and Ashura was such that it first directed the awareness and nature of individuals away from materialism, freeing them from the bondage of individualism and individuality. It connected their pains and sorrows with greater pains and sorrows, enlarged individual aspirations, and transformed

them into endless ideals. Familiarity with this school of thought and aligning with its ideals had the greatest impact on the process of Islamic-Iranian identity formation among adolescent girls.

Adolescent girls are at a crucial stage in their lives, namely identity formation. The image they form of themselves and the world is shaped by their position and history, the expectations they create within themselves, and the perceptions they have of others' expectations of them shape the identity formation during adolescence. Self-awareness makes the healthy process of identity formation easier for individuals, brings peace to their lives, and enhances their sense of satisfaction (16).

Adolescent girls can discover their innate needs and aspirations through dialogue, reflection, social interaction, historical self-awareness, and flourishing. They also seek a community with these characteristics for role-playing and influence. Strategies for Islamic-Iranian identity formation should ideally include effective factors such as enhancing insight, religious education, revolutionary role acceptance, strengthening social activism, skill development, nurturing talents, and guidance. These findings align with the results obtained from similar studies in this field. Research on the factors influencing the formation of Islamic-Iranian identity among youth, from the perspective of experts, has shown that strengthening responsibility in children, transferring family values, teaching skills related to physical and psychological growth, fostering goal-oriented behavior and willpower, establishing good habits, teaching religious values, enhancing internal locus of control, and teaching economic management play essential roles in shaping the Islamic-Iranian identity of youth (17).

Acknowledgements

Hereby, we would like to express our gratitude and appreciation to the authorities and the girls of the Neda center who participated in this research.

Ethical considerations

According to the authors of the article, this research is derived from the master's thesis of the first author, which was approved by the Islamic Azad University, Arak Branch, in December 2022, under the number 121929605589761413010162704629.

Funding

According to the authors of the article, this research received no financial support and was written at the personal expense of the authors.

Conflict of interest

The authors of the article reported no conflicts of interest regarding this research.

Authors' contribution

Researcher and interviewer: first author; analyst, article writer, and thesis supervisor: second author.

العوامل المؤثرة على الهوية الإيرانية-الإسلامية لدى المراهقات اللائي تتراوح أعمارهن بين ١٤ - ٢١ عاماً

فاطمة فراهاني^١ ID، فاطمة فياض^٢ ID

١- قسم علم النفس، التعليم والتربية الإسلامية، جامعة آزاد الإسلامية أراك، أراك، إيران.

٢- قسم علم النفس والعلوم التربوية، مركز دراسات المرأة، جامعة الزهراء، طهران، إيران.

* المراسلات الموجهة إلى سيدة فاطمة فياض؛ البريد الإلكتروني: f.fayyaz@alzahra.ac.ir

معلومات المادة

الوصول: ٥ شوال ١٤٤٤

وصول النص النهائي: ٩ ذي القعدة ١٤٤٤

القبول: ٢٦ ذي الحجة ١٤٤٤

النشر الإلكتروني: ١٨ ربيع الأول ١٤٤٦

الكلمات الرئيسية:

تكوين الهوية الإيرانية-الإسلامية

الدراسة النوعية

الفتيات

المراهقة

الهوية

الملخص

خلفية البحث وأهدافه: تعتبر الهوية الإسلامية الإيرانية من أهم المكونات النفسية وتتضمن مجموعة من الأفكار الإيجابية تجاه القيم الوطنية، والدينية، والثقافية، والاجتماعية التي تؤثر على جميع شؤون الإنسان وسلوكه. وتقول النظريات النفسية أنّ مرحلة المراهقة أفضل وأهم مرحلة في تكوين هوية الإنسان، وأهم رأس مال هوي لدى الفتيات والنساء. إذن صناعة هوية الفتيات المراهقات وبلورة إستراتيجيات ناجحة لتعزيز الهوية يمكن أن تضع حجر الأساس للهوية الإيرانية-الإسلامية لدى هذه الفئة العمرية، بل لجميع أفراد المجتمع.

منهجية البحث: المنهج الذي اعتمدت عليه الدراسة هو منهج الدراسة النوعية؛ بحيث اختار الباحثون عدد من الأفراد من مركز نداء (مُحضة فتيات الإمام) ممن تتراوح أعمارهن بين ١٤-٢١ عاماً لإجراء مقابلات معهن بصورة هادفة، بعد ذلك أجريت عليهن مقارنة الهوية الاجتماعية لإختيار الحائزات على الدرجات العليا في الإختبار لتتقدم الإختيار لهن في المرحلة التالية؛ فقد أختير ٧ أفراد وأجريت معهن مقابلة شبه منتظمة. وكان موضوع المقابلة يركز على التجربة المعاشة لدى هذه الفتيات وتحديداً السنوات الثالثة حاي السابعة من مرحلة المراهقة وسنوات تكوين الهوية الإيرانية-الإسلامية في مركز ندا. اما تحليل المعطيات فقد كان بناء على منهج كلايزي لتحليل المعطيات.

المعطيات: استخرج الباحثون من المعطيات ٧ مضامين مركزية و ٢٠ مفهوماً أصلياً و ١٠٣ مفاهيم فرعية. اما المضامين المركزية فهي: زيادة الوعي، والتربية الدينية، والإندماج في خطاب الثورة، وتعزيز النشاط الاجتماعي، وتعزيز المهارات، وتنمية المواهب، والقيادة. هذه المضامين السبعة المركزية لها تأثير بالغ على تكوين الهوية الإيرانية-الإسلامية.

الاستنتاج: نظراً لنتائج الدراسة وتحليل العوامل المؤثرة في تكوين الهوية الإيرانية-الإسلامية، يبدو أنّ النموذج الناجح لتكوين الهوية يجب أن يركّز على مكونات مثل زيادة الوعي، والتربية الدينية، والإندماج في خطاب الثورة، وتعزيز النشاط الاجتماعي، وتعزيز المهارات، وتنمية المواهب، والقيادة.

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Farehani F, Fayyaz F. Factors Influencing Iranian-Islamic Identity Formation in Adolescent Girls Aged 14-21: A Qualitative Study. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2023;10(3): 51- 64. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i3.42576>

عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان ۱۴-۲۱ سال؛ یک مطالعه کیفی

فاطمه فراهانی^۱ ID، فاطمه فیاض^۲ ID*

۱- گروه روان‌شناسی، تعلیم و تربیت اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، اراک، ایران

۲- گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

*مکاتبات خطاب به خانم فاطمه فیاض؛ رایانامه: f.fayyaz@alzahra.ac.ir

اطلاعات مقاله

دریافت: ۶ اردیبهشت ۱۴۰۲

دریافت متن نهایی: ۸ خرداد ۱۴۰۲

پذیرش: ۲۴ تیر ۱۴۰۲

نشر الکترونیکی: ۱ مهر ۱۴۰۳

واژگان کلیدی:

پژوهش کیفی

دختران

نوجوان

هویت

هویت‌یابی اسلامی-ایرانی

چکیده

سابقه و هدف: هویت اسلامی-ایرانی از مهم‌ترین سازه‌های روان‌شناختی و مجموعه‌ای از نگرش‌های مثبت نسبت به ارزش‌های ملی، دینی، فرهنگی و اجتماعی مرتبط است که تمام شئون و رفتارهای یک انسان را متأثر می‌کند. براساس نظریات، بهترین دوره هویت‌یابی دوره نوجوانی و بزرگ‌ترین سرمایه هویت‌ساز، دختران و زنان جامعه هستند. بنابراین هویت‌یابی دختران نوجوان و کشف راهبردهای آن، می‌تواند زیربنای هویت ایرانی-اسلامی تمامی افراد جامعه قرار گیرد.

روش کار: در مطالعه کیفی حاضر، مصاحبه‌شوندگان از آموزش‌دیدگان مرکز ندا (نهضت دختران امام) و در محدوده سنی ۱۴-۲۱ سال به صورت هدفمند انتخاب، و سپس مقیاس هویت اجتماعی بر روی آنان اجرا شد و افرادی که نمره بسیار خوب را کسب نمودند، تا اشباع داده‌ها و تعداد ۷ نفر، تحت مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. مصاحبه‌ها مبتنی بر بیان تجربه زیسته ۳-۷ سال آنان از دوران نوجوانی و سال‌های هویت‌یابی ایرانی-اسلامی در مرکز ندا می‌باشد و تحلیل داده‌ها به روش کلایزی انجام گرفت.

یافته‌ها: از تحلیل داده‌های مطالعه حاضر، ۷ مضمون هسته‌ای، ۲۰ مقوله اصلی و ۱۰۳ مقوله فرعی استخراج شد. مقوله‌های هسته‌ای عبارت‌اند از: بینش‌افزایی، تربیت دینی، نقش‌پذیری انقلابی، تقویت کنشگری اجتماعی، مهارت‌افزایی، پرورش استعداد و راهبری که مؤلفه‌های اصلی مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی را تشکیل می‌دهند.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج این پژوهش و بررسی عوامل مؤثر در هویت‌یابی ایرانی-اسلامی، به نظر می‌رسد که الگوهای کارآمد هویت‌یابی، بهتر است عوامل مؤثری چون بینش‌افزایی، تربیت دینی، نقش‌پذیری انقلابی، تقویت کنشگری اجتماعی، مهارت‌افزایی، پرورش استعداد و راهبری را در برگیرد.

استناد مقاله به این صورت است:

Farehani F, Fayyaz F. Factors Influencing Iranian-Islamic Identity Formation in Adolescent Girls Aged 14-21: A Qualitative Study. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2023;10(3): 51- 64. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v10i3.42576>

مقدمه

هویت اسلامی-ایرانی مجموعه‌ای از نگرش‌های مثبت نسبت به عوامل و الگوهای هویت‌بخش و یکپارچه در سطح کشور است و دارای مؤلفه‌های گوناگونی مثل ارزش‌های ملی، دینی، فرهنگی و اجتماعی می‌باشد. احساس تعلق، تجربیات و میراث مشترک، احساس تعهد افراد به اجتماع، آرمان‌ها و ارزش‌های مشترک، به افراد هویت جمعی می‌بخشد (۱). باورها، ارزش‌ها، سنت‌ها و آداب‌ورسوم موجود در جامعه - که از طریق برنامه‌های رسانه‌های جمعی مثل رادیو، تلویزیون، مجلات، روزنامه‌ها و تصاویر، به نسل‌های بعدی انتقال می‌یابد - در سامان‌دهی هویت اجتماعی نقش تعیین‌کننده‌ای دارد (۲). این در حالی است که مدرنیته و پیامدهای آن، تحولاتی در زمینه‌های فرهنگی و ساختاری در جوامع ایجاد کرده و دیدگاه‌های سنتی را که هویت را ثابت می‌دانستند زیر سؤال برده است. در جوامع سنتی مبنای هویت‌یابی ویژگی‌های انتسابی افراد بود و افراد، عمدتاً از طریق دین، یکپارچه و منسجم و دارای هویتی ثابت و پایدار بودند. اما ویژگی ممتاز جوامع مدرن، آزادی‌های متعدد برای خودآفرینی سوژه است. به همین دلیل انسجام و ثبات هویت شخصی را که پیشتر سنت حفظ کرده بود، در معرض تهدید قرار داده و آن را سیال و بی‌ثبات کرده است (۳). با توجه به شرایط روانی، فرهنگی و سیاسی عصر حاضر، می‌توان پیش‌بینی کرد که در آینده مسئله هویت بیش از هر چیز در معرض دگرگونی و مخاطره قرار خواهد گرفت (۴).

روان‌شناسان معتقدند تشکیل هویت از ویژگی‌های دوران نوجوانی است. از نکات مثبت دوره نوجوانی این است که اگر شرایط را برای فرد فراهم آوریم، او می‌تواند در سایه فضایی امن به بررسی خود بپردازد، شروع به هدف‌گذاری ارزش‌ها و باورهای خود کند و نوع بودنش با جهان هستی را تغییر دهد (۵). اگر توجهی به آثار، پیامدها و نتیجه ناگوار فقدان هویت داشته باشیم و از عمق رنج و دردی که جوانان بی‌هویت احساس می‌کنند آگاه شویم (۲)، درمی‌یابیم که بخش قابل توجهی از افسردگی‌ها، احساس پوچی و درون‌تهی شدن‌ها و روزمرگی‌ها نتیجه بی‌هویتی است (۶). تشکیل هویت و پذیرفتن آن، کاری دشوار و اغلب مملو از اضطراب است. نوجوانان نقش‌ها و ایدئولوژی‌های مختلف را امتحان می‌کنند و می‌کوشند مناسب‌ترین آن‌ها را تعیین کنند. افرادی که این مرحله را با احساس هویت خود نیرومند پشت سر می‌گذارند،

دوره ۱۰، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۳

با اطمینان و اعتماد کافی به بزرگ‌سالی می‌رسند. اما آن‌هایی که نمی‌توانند به هویت منسجم دست یابند، دچار بحران هویت می‌شوند و سردرگمی نقش را آشکار خواهند ساخت (۷).

نتایج یک تحقیق حاکی از آن است که بین استفاده از ماهواره، موبایل، فیلم، موسیقی و کافی‌نت با هویت ملی دانش‌آموزان هم‌بستگی معکوسی وجود دارد (۸). نتایج تحقیق دیگری در قالب پژوهش‌های داخلی به هویت ملی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن پرداخته و نشان داده است که هرگونه سبک زندگی که با ارزش‌ها و معیارهای فرهنگی ایرانی و اسلامی در تضاد باشد، موجب تضعیف هویت ملی می‌شود (۹). در مطالعه‌ای با هدف بررسی تأثیر جهانی شدن فرهنگ بر هویت ملی، به این نتیجه رسیدند که هویت ملی در طول تاریخ تغییر خواهد کرد و فرهنگ‌ها تحت تأثیر امور روز دنیا و جهانی شدن قرار می‌گیرند (۱۰). پژوهشی با موضوع عوامل مرتبط با هویت‌یابی دانش‌آموزان نشان داد که عوامل مختلفی نظیر شخصیت، فرهنگ، مذهب، سن و جنس روی هویت‌یابی نوجوانان مؤثر هستند (۴). همچنین هر سه عامل مدرسه، هم‌سالان و رسانه می‌تواند تغییرات متغیّر هویت را پیش‌بینی کند (۱۱). کوچک‌ترین واحد اجتماعی که نقش مهمی در طراحی هویت انسان دارد، خانواده است. پدر و مادر با به‌کارگیری ابزار مناسب می‌توانند به سالم‌سازی هویت فرزندان خود کمک شایانی کنند (۲). شیوه ارتباط والدین با فرزندان و پاسخ‌گویی به آن‌ها در این زمینه نقش تعیین‌کننده دارد (۱۲).

روش کار

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: مطالعه حاضر برپایه روش کیفی و با رویکرد تحلیل محتوا که ابزاری برای به دست آوردن اطلاعات غنی و عمیق از شرکت‌کنندگان است، انجام شد. تحلیل محتوا روشی تخصصی در پردازش داده‌های علمی است که بینشی نو، تصویری از واقعیت، راهنمای عمل و تفسیری ذهنی از محتوای اطلاعات متنی را از طریق روند طبقه‌بندی منظم ممکن می‌نماید (۱۳).

مراکز بسیاری در ارتباط با نوجوانان فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی انجام می‌دهند. مرکز ندا یکی از این مجموعه‌هاست که رسالت خود را براساس ماده ۱۰ اساسنامه کانون ملی ندا، هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان قرار داده است. نویسنده که از نزدیک در جریان نتایج موفق و ملموس این مرکز بوده، همه نمونه‌های خود را برای تمرکز بیشتر، از

مجله پژوهش در دین و سلامت

بگیرید و بفرمایید چه عواملی رو در تغییر اون وضعیت و رسیدن به وضعیت فعلی مؤثر میدونید؟ چه مسیری رو طی کردید؟ چه راهبردهایی در مرکز ندا وجود داشت که در ایجاد هویت ایرانی-اسلامی شما نقش مهمی ایفا کرد؟ در فعالیت‌هایی که در مرکز ندا صورت می‌گرفت، چه راهکارهایی و چگونه هویت ایرانی-اسلامی در شما محقق شد؟»
 محقق با طرح این سؤالات به دنبال پاسخ به این مسئله بود که از طریق چه راهبردها و راهکار و عواملی، هویت‌یابی ایرانی-اسلامی محقق می‌گردد. بنابراین عوامل به دست آمده را نیز می‌توان به عنوان عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی در نظر گرفت.

به منظور تأییدپذیری و معتبر بودن داده‌ها از بازنگری و مرور دست‌نوشته‌ها توسط شرکت‌کنندگان (Member Check) و بازنگری ناظرین (Peer Debriefing) استفاده گردید. برای این منظور علاوه بر تیم پژوهش، یکی از اعضای هیئت علمی مسلط به مطالعات کیفی، متن مصاحبه‌ها را با استفاده از کدها و طبقات استخراج شده مورد بررسی قرار داد و صحت فرایند کدگذاری آن‌ها را تأیید نمود. برای تأیید قابلیت اعتماد مطالعه، تحلیل داده‌ها به پژوهشگران کیفی دیگر ارائه شد تا صحت و درستی نتایج و طبقات بررسی گردد. باید خاطرنشان ساخت که برای ارزیابی و تأمین قابلیت انتقال داده‌ها، نمونه‌ها با حداکثر تغییرپذیری از طبقات مختلف اجتماعی-اقتصادی، سطوح مختلف تحصیلی و گروه‌های متنوع انتخاب شدند. طی انجام این پژوهش، تمامی مراحل به دقت ثبت و ضبط گردید و کلیه مستندات به صورت الکترونیکی ذخیره شدند.

یافته‌ها

ویژگی دموگرافیک شرکت‌کنندگان در جدول ۱ نشان داده شده است.

از تحلیل و طبقه‌بندی مکرر داده‌ها، ۷ مضمون هسته‌ای، ۲۰ مقوله اصلی و ۱۰۳ مقوله فرعی استخراج شد. ۷ مقوله هسته‌ای بدین ترتیب است: ۱- راهبری ۲- پرورش استعداد ۳- مهارت‌افزایی ۴- تقویت کنشگری اجتماعی ۵- نقش‌پذیری انقلابی ۶- تربیت دینی ۷- بینش‌افزایی

شرکت‌کنندگان این مرکز انتخاب کرده است. در مطالعه حاضر، شرکت‌کنندگان با استفاده از روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف انتخاب شدند. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش دخترانی بودند که دوران نوجوانی خود یعنی سنین ۱۴-۲۱ را به مدت ۷-۳ سال در این مرکز گذرانده بودند. ملاک ورود مشارکت‌کنندگان به این پژوهش این‌گونه بود: ۱- کسب نمره بسیار خوب در پرسش‌نامه استاندارد هویت اجتماعی، ۲- حداقل به مدت پنج سال در سال‌های نوجوانی در مؤسسه فعالیت کرده باشند، ۳- سن شرکت‌کنندگان ۱۸-۲۵ سال باشد. ملاک خروج نیز تمایل مصاحبه‌شوندگان به خروج از پژوهش بود.

اصول اخلاقی رعایت شده در این پژوهش از این قرار است: ۱) به نوجوانان شرکت‌کننده در پژوهش توضیحات کلی در مورد اهداف پژوهش داده شد. ۲) در مورد حفظ رازداری به آن‌ها اطمینان خاطر داده شد. ۳) در تحلیل مصاحبه‌ها از کد برای شرکت‌کنندگان در تحقیق استفاده شد.

داده‌های این پژوهش در سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۲ جمع‌آوری شد و تمامی مشارکت‌کنندگان به صورت داوطلبانه حاضر به همکاری در این پژوهش شدند. تعداد مشارکت‌کنندگان و مصاحبه با آنان به صورت حضوری و در برخی موارد به صورت تلفنی و با توجه به اشباع داده‌ها صورت گرفت. فرایند مصاحبه توسط پژوهشگر که دارای تحصیلات کارشناسی ارشد روان‌شناسی است و تحت نظر اساتید هیأت علمی انجام شده که این ارتباط و نظارت تا پایان کار وجود داشته است.

برپایه اصل اشباع در پژوهش‌های کیفی و با تکراری شدن پاسخ‌ها، تعداد مشارکت‌کنندگان به ۷ نفر رسید. جهت گردآوری اطلاعات در این پژوهش از مصاحبه باز و عمیق استفاده، و با تعهد حفظ امانت اجازه ضبط صدا اخذ شد. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۷۰ تا ۱۲۰ دقیقه متغیر بود. همچنین به مشارکت‌کنندگان این اطمینان داده شد که می‌توانند بعد از اتمام مصاحبه‌ها نیز با مصاحبه‌گر در ارتباط باشند و در صورت وجود نکات تکمیلی که در حین مصاحبه به آن‌ها اشاره نکرده‌اند، این نکات را با مصاحبه‌گر مطرح نمایند. سؤالات پژوهش پس از بررسی در یک کمیته سه نفره شامل اساتید هیأت علمی دانشگاه، بدین ترتیب طراحی و تنظیم گردیدند و در جلسات مصاحبه همین سؤالات توسط مصاحبه‌کننده مطرح شده‌اند. سؤالات پژوهش به این صورت می‌باشند: «وضعیت خودتون رو در هنگام ورود به مرکز ندا در نظر

جدول ۱: ویژگی‌های دموگرافیک شرکت‌کنندگان

ردیف	سن مصاحبه‌شونده هنگام ورود به مرکز ندا	مدت زمان حضور در مرکز ندا	نمرهٔ پرسش‌نامهٔ هویت اجتماعی	مدت زمان مصاحبه	تاریخ مصاحبه
A1	۱۶	۵	۸۱	۴۷:۰۵	۱۴۰۲/۳/۱۴
A2	۱۸	۳	۶۶	۱:۱۱:۰۸	۱۴۰۲/۲/۱۳
A3	۱۵	۶	۷۸	۱:۱۵:۲۹	۱۴۰۲/۲/۲۹
A4	۱۶	۵	۷۹	۱:۰۷:۱۸	۱۴۰۲/۲/۳۰
A5	۱۶	۵	۸۰	۵۵:۵۰	۱۴۰۲/۲/۳۰
A6	۱۴	۷	۸۴	۱:۳:۵۲	۱۴۰۲/۳/۱۵
A7	۱۶	۵	۸۲	۱:۷:۱۲	۱۴۰۲/۳/۱۶

جدول ۲-۱: عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان: راهبری

مضمون اصلی	نمونهٔ مضمون فرعی	نمونهٔ پاسخ
صمیمیت	برخورد با نهایت احترام توسط راهبر	در آن سن اوایل نوجوانی، آقای ط اولین کسی بود که مرا با احترام صدا می‌کرد، جلوی پای من بلند می‌شد و احساس شخصیت و بزرگی به من می‌داد.
مشورت	ارتباط شخصی و قلبی با راهبر	ارتباط شخصی، ارتباط قلبی و مشورت‌های فردی بسیار عمیق با استاد ایجاد شده بود.
انگیزه‌دهی	دلسوزی و تکیه‌گاه بودن راهبر	استادی که در گندها داشتیم فقط در تایم کلاس نبود؛ بلکه خوشحال بودیم از این که حواسش به ما بود تا اگر بخواهیم بتوانیم با او مشورت و روی او حساب باز کنیم.
تکریم شخصیت	نبود منفعت شخصی در مجموعه و مدیریت و ایجاد احساس اعتماد و اطمینان	جنس فعالیت‌ها به گونه‌ای بود که حس نمی‌کردیم به عنوان یک اپراتور برای پیشبرد سیستم و برای شناخته شدن مدیر مجموعه و کسب منافع مادی تعدادی از افراد دیگر فعالیت می‌کنیم؛ بلکه خود فرد بماهو فرد مهم بود. اولویت بزرگ شدن شخصیت و احترام به رشد فردی، حل مشکلات و رفع آسیب‌های فردی و بعد از آن رشد، اهداف جمعی بود.
	اولویت نبودن ظاهر و حجاب در بدو امر، نبود اجبار و تحمیل نشدن یک قالب	دیدن یک فرد با ظاهر مذهبی اما با دغدغهٔ اجتماعی خیلی برام جاذبه داشت. از اینکه از ظاهر بدون چادر خودم خجالت نمی‌کشیدم، برخورد بدی با من نشد و می‌تونستم بدون اجبار، خود واقعی خودم باشم. البته حضور در مؤسسه باعث شد بعدها با انتخاب و آگاهی محجبه بشم؛ درحالی که در بقیهٔ مؤسساتی که من تا اون موقع رفته بودم، ظاهر تو اولویت اول هست و براش جایزه میدن - بدون اینکه مهم باشه آیا واقعاً ارتباط عمیقی در اون فرد با خدا ایجاد شده یا نه.

راهبری

اولین مضمون کلیدی که از مصاحبه‌ها استخراج گردید، وجود راهبر با ویژگی‌های صمیمیت، مشورت، انگیزه‌دهی و تکریم شخصیت بود. صمیمیت شامل مقوله‌های فرعی برخورد با نهایت احترام، ارتباط عمیق و صمیمی، آرامش و پناه بودن بود. مشورت شامل مقوله‌های فرعی مشورت‌دهی فردی، دلسوزی و تکیه‌گاه بودن می‌شد. انگیزه‌دهی شامل مقوله‌های فرعی ایجاد حس مفید و مهم بودن، ایجاد انگیزه برای شناختن خود و هدف، تأیید و تشویق، ایجاد رقابت سالم، ایجاد شرایط مقایسهٔ خود با دیگران و میل برای پیشرفت و رشد، ایجاد احساس اعتماد و اطمینان از نبود منفعت شخصی در مجموعه و مدیریت، ایجاد فضای حضور در جمع هم‌سن‌وسال با نیازهای مشابه، مشوق بودن حضور هم‌سن‌وسالان و الگوبرداری در کارهای خوب از انسان‌ها

دورهٔ ۱۰، شمارهٔ ۳، پاییز ۱۴۰۳

می‌شد. نهایتاً تکریم شخصیت مقوله‌های فرعی احترام و رفاقت، اهمیت به فکر و ایده و طراحی برنامه توسط دختران نوجوان، اولویت نبودن ظاهر و حجاب در بدو امر و نبود اجبار و عدم تحمیل یک قالب را در بر می‌گرفت. برای نمونه به برخی از این داده‌های متنی اشاره می‌شود:

(A2) می‌گوید: حضور در مجموعه و دیدن هم‌زمان پیشرفت بقیه باعث می‌شد رقابت مثبتی ایجاد بشه. رقابت نه برای دیده شدن؛ بلکه برای بهتر بودن بود، چون ما می‌دونستیم که دیده می‌شیم و نیازی به اون نداشتیم. (A5) می‌گوید: به فکر و ایدهٔ من اهمیت داده می‌شد. دائماً آن را پروبال می‌دادیم، احساس می‌کردیم طفیلی نیستیم و تصمیم‌گیری و طراحی برنامه توسط خود دختران انجام می‌شد. خلاقیت واقعی داشتیم؛ نه اینکه چارچوب و ابلاغ و بخش‌نامه‌ای باشه و ما به‌مقدار جزئی حق دخالت و سلیقه

مجلهٔ پژوهش در دین و سلامت

داشته باشیم. ما خودمون صفر تا صد برنامه رو طراحی می‌کردیم و بقیه هم مشورت می‌دادند.

جدول ۲-۲: عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان: پرورش استعداد

مضمون اصلی	نمونه مضمون فرعی	نمونه پاسخ
استعدادشناسی	شناسایی توانمندی و استعدادهاى خاص افراد	در قالب برنامه‌ها کشف و شناسایی استعدادها صورت می‌گرفت. به گونه‌ای از توانمندی‌های فرد تعریف می‌شد که احساس می‌کردی یک استعداد خاص و فوق‌العاده در توست. من واقعاً نمی‌دونستم این‌قدر توانایی دارم در نویسندگی!
تقویت قدرشناسی	قدردانی وضعیت خود در اثر مقایسه با وضعیت بدتردیگران	با دیدن زندگی دختران حاشیه شهر یاد گرفتم به خاطر داشتن زندگی خوب خود شکر کنم، و لوس کردن و غر زدن‌های بیجای خود رو کنار بزارم.
نیازشناسی دختران	شناخت نیازهای دختران امروز	مسئله دختر امروز در خانواده و مدرسه و جامعه مطرح می‌شد و احساس می‌کردم توسط این جمع خوب درک و فهم می‌شم.

پرورش استعداد

پرورش استعداد، شامل مضمون‌های اصلی استعدادشناسی، تقویت قدرشناسی و نیازشناسی دختران می‌باشد. توجه به تفاوت‌های فردی در انجام فعالیت‌ها توسط هر فرد، در نظر گرفتن وضعیت فکری و روحی و زندگی و مشکلات و خانواده فرد، شناسایی توانمندی و استعدادهاى خاص افراد، تک‌بعدی نبودن و توانمندسازی چندبعدی، از ویژگی‌هایی است که در بحث استعدادشناسی می‌بایست در نظر گرفته شود. مضمون‌های فرعی شامل توجه یافتن به نعمت‌ها و داشته‌ها و امکانات فردی و اجتماعی به جای پرتوقع بودن و قدردانی وضعیت خود در اثر مقایسه با وضعیت بدتر دیگران نیز ویژگی‌هایی بود که دختران نوجوان در اثر فعالیت‌هایی که در مؤسسه برای آن‌ها ترتیب داده می‌شد کسب می‌کردند که ذیل مضمون اصلی تقویت قدرشناسی آمده است. در همین راستا (A6) می‌گوید: «به خود می‌گفتم واقعاً که! با وجود این‌همه

امکانات و همراهی پدر و مادر، هیچ فرقی با یه دختری که دچار هزارتا مشکل هست، نداری و تازه عقب‌تر هم هستی. او می‌داند در مقابل مسائل و مشکلات و چالش‌های خانه و خانواده و جامعه چگونه برخورد کند. راهبری میکنه و مستقل است؛ اما من؟»

نیازشناسی دختران شامل آموزش‌های تخصصی در حوزه دختران، شناخت نیازهای دختران امروز، مطرح شدن چالش‌های نوجوان، در نظر گرفتن نیازهای نوجوانان و توجه به نیازهای خاص دختران نوجوان است. برای مثال (A2) می‌گوید: «نیازهای مشترک دختر نوجوان بهش توجه می‌شد و این فعالیت‌ها و سیرری که ما داشتیم به نظر من در مورد همه دختران می‌شه پیاده‌سازی بشه. نیازهایی مثل دیده شدن، مورد احترام و مؤثر واقع شدن به خوبی در نظر گرفته می‌شد.»

جدول ۳-۲: عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان: مهارت‌افزایی

مضمون اصلی	نمونه مضمون فرعی	نمونه پاسخ
بسترسازی برای کسب تجربه	آشنایی با مسائل جدید خارج از خانواده و تجربه‌های جدید	نظام فکری من در نتیجه آشنایی با مسائل جدید خارج از خانواده، محله و مردم تغییر کرد. تجربه‌های جدید، سفرهای درون‌استانی، دیدار با افراد مختلف با تیپ‌های متفاوت، نشست با فعالان فرهنگی شهر، مسافرت از یک استان به استان دیگر و انتقال تجربیات در سن نوجوانی هم بدیع و نو بود و هم تجربیاتم رو افزایش می‌داد.
مهارت‌آموزی	پرورش توان اقتصادی	مسئولیت‌ها واگذار می‌شد و ما همه ابعاد رو تجربه می‌کردیم - حتی اقتصادی و تولید و درآمدزایی برای بچه‌های محروم.
مهارت‌های ارتباط بین‌فردی	ایجاد قدرت همدلی و درک متقابل	می‌تونستم درک کنم حال بقیه دختران رو؛ به‌واسطه این‌که اون رو در گذشته خودم چشیده بودم.

مهارت‌افزایی:

مهارت‌آموزی، مهارت‌های ارتباط بین‌فردی می‌باشد. این مورد دارای ۱۸ مقوله فرعی می‌باشد که به این ترتیب اشاره می‌گردد: قراردادن فرد در موقعیت‌های سازنده و تربیتی، ایجاد مجله پژوهش در دین و سلامت

سومین مورد از مؤلفه‌های مهم مؤثر بر هویت‌یابی دختران نوجوان مهارت‌افزایی شامل بسترسازی برای کسب تجربه،

دوره ۱۰، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۳

ایجاد بستری برای سازگاری و روابط دوستی. (A1) می‌گوید: «سازوکاری که استاد برای ما می‌چید (مثلاً مخصوصاً کسی را در مسئولیتی قرار نمی‌داد تا واکنش او را بسنجد، برای اینکه صبر کند و ساخته شود)، در مباحث تربیتی بسیار تأثیرگذار بود.» (A6) می‌گوید: «کم‌کم در اثر تعاملاتی که با بچه‌ها داشتیم فهمیدم، که چگونه باید احترام به دیگران بذارم، چالش نکنم و بتوانم دیگران را متقاعد کنم.»

بستر آزاد جهت کسب تجربه، آشنایی با مسائل جدید خارج از خانواده و تجربه‌های جدید، عدم دخالت در تعاملات نوجوانان، الگوبرداری از شخصیت‌های نزدیک به خود و دل‌خواه، ایجاد قدرت همدلی و درک متقابل، ایجاد توانایی اظهارنظر، حضور در جمع مهم و ارتباطات اجتماعی لذت‌بخش، یادگیری احترام‌گذاری و عدم چالش و متقاعدسازی دیگران بر اثر تعامل جمعی، ایجاد فضای گفتگو در گردها، میل به قانون‌پذیری،

جدول ۲-۴: عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان: تقویت کنشگری اجتماعی

مضمون اصلی	نمونه مضمون فرعی	نمونه پاسخ
مسئولیت‌دهی اجتماعی	حس مالک بودن و نقش مؤثر داشتن در مؤسسه	احساس می‌کردیم خودمون مالک مؤسسه و عنصر اصلی آن هستیم.
پرورش خیرخواهی و کمک به دیگران	خیرخواهی و در فکر دیگری بودن	تجربه در فکر دیگری بودن، مثل مادر بودن برای کودکان دیگر، کمک به بقیه، تعاون، خیرخواهی، دادن منفعتی که با سختی به دست آمده به کسی که نیاز مالی دارد.

تقویت کنشگری اجتماعی

تقویت کنشگری اجتماعی شامل دو مقوله اصلی مسئولیت‌دهی اجتماعی و پرورش خیرخواهی و کمک به دیگران است. مضمون‌های فرعی شامل تصمیم‌گیرنده بودن، اهمیت روش و خلاقیت هر فرد، ایجاد میل به اقدام و عمل و ایفای نقش مهم، تمرین، پله‌پله بودن مسئولیت گرفتن‌ها و فضای معرفتی آمیخته با آن، مسئولیت‌دهی و جدیت در حل مشکلات دیگران، ترغیب خلاقیت، انتخاب مسئولیت‌ها و ایده‌پردازی، تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری، حس مالک بودن و نقش مؤثر داشتن در مؤسسه، تقویت نگاه دستگیری از دیگران، خیرخواهی و در فکر دیگری بودن، مراقبت از پوشش ساده داشتن برای پیشگیری از سوزاندن دل افراد نادار، درک عینی مشکلات دیگران و انگیزه پیدا کردن، تلنگر در اثر

مواجهه با مشکلات دیگران، کمک به دیگران و حس مفید بودن در جامعه در سنین ابتدایی می‌باشد. (A3) می‌گوید: «همه فکر می‌کردن من تو اون سن کم هیچ کاری از دستم نمی‌آد. اما من می‌تونستم بسیار مفید باشم.» (A7) می‌گوید: «فقط یک بار استادمون گفت مواظب ظاهرتون باشید و لباس ساده بپوشید. اینجا منطقه محرومه و اگر کسی دلش بخواد (و نداشته باشه) شما مسئول اید. دیگه من تا الان مواظبام لباسم طوری نباشه که به چشم بیاد.» (A1) می‌گوید: «من که تا به حال تنهایی به تهران نرفته بودم، حالا مسئول ۳۰ نفر بودم که آن‌ها را به تنهایی تهران ببرم. هم استرس داشتم و هم حس خوب.» (A4) می‌گوید: «واگذاری مسئولیت‌های جدی و پیگیری آن، اتفاق بزرگی در تحول من بود و کمک به افراد آسیب‌ها رو برای من ملموس‌تر و جدی‌تر کرد.»

جدول ۲-۵: عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان: نقش‌پذیری انقلابی

مضمون اصلی	نمونه مضمون فرعی	نمونه پاسخ
الگودهی انقلابی	آشنایی با شخصیت امام خمینی (ره) و شهدا	ما با شخصیت امام خمینی و شهید آوینی و شهید صدر و... پیوند خورده بودیم؛ فیلم‌ها و مستندهاشون رو می‌دیدیم و کتاب‌هاشون رو می‌خوندیم.
تقویت هویت انقلابی	ایجاد تفکر ملی در تشکیل جمع‌های دخترانه شبیه به خود و کنشگری اجتماعی	ورای شهر و مؤسسه خودمون فکر می‌کردیم و می‌خواستیم این جمع دخترانه رو در جاهای دیگه هم تشکیل بدیم. ما به دنبال ایجاد بستری برای درک و فهم و کنشگری سایر دختران و در جاهای مختلف کشور بودیم.

نقش‌پذیری انقلابی

نقش‌پذیری انقلابی یکی از مهم‌ترین عواملی بود که مصاحبه‌شوندگان به آن اشاره، و آن را عامل اصلی مؤثر در هویت‌یابی خویش بیان کردند. این مهم به وسیله دو مؤلفه

الگودهی انقلابی - شامل آشنایی با شخصیت امام خمینی (ره) و شهدا، مطالعه زندگی‌نام بزرگان و اثرپذیری و میل به هم‌مسیر شدن با اهداف امام خمینی - حاصل شده است. تقویت هویت انقلابی شامل شکل‌گیری دغدغه اجتماعی در اثر

آشنایی با بزرگان دین مثل امام موسی صدر، ایجاد تفکر ملی در تشکیل جمع‌های دخترانه شبیه به خود، کنشگری اجتماعی، تسهیل انتخاب اهداف بلند اجتماعی و انقلابی در جهت تقویت اسلام و کمک به مردم، و میل به هم‌مسیر شدن با اهداف امام خمینی می‌باشد.

(A4) در این راستا می‌گوید: «هویت اجتماعی تمرین

مباحث نظری در عرصه اجتماعی است؛ همان مسیر حماسه و عرفان، مسیر شورانگیز امام خمینی، مسیری که امام خمینی آغاز کرد و من باید با او هم‌مسیر شوم.» (A7) می‌گوید: «پیوند خوردن با شخصیت‌های بزرگ‌تر و خوندن زندگی اونها فضای کتاب خوندن من رو تقویت و محتوا و فکرم را تغییر داد.»

جدول ۲-۶: عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان: تربیت دینی

مضمون اصلی	نمونه مضمون فرعی	نمونه پاسخ
مهارت‌افزایی فهم قرآنی	تقویت باورهای مذهبی	آموزش آموزه‌های مهم دینی - مانند اینکه خداوند چقدر مرا دوست دارد - که در مدرسه و کتاب‌ها آن را درک نکرده بودم. مفاهیم مهمی رو برای اولین بار در گندها داشتم می‌شنیدم، در رابطه با خودم، خدا، زندگی، جامعه و نیازهای من.
مهارت‌های ارتباط بین‌فردی مؤمنانه	زندگی و روابط جمعی مؤمنانه	تربیت اجتماعی در سایه زیست مؤمنانه و جمعی داشت برای ما شکل می‌گرفت.
رشد اخلاقی	خودسازی به‌واسطه حضور در جمع، کنترل و سپس تعدیل رفتار	تربیت در سایه تعامل و جمع دخترانه و بالابین‌هاش شکل می‌گرفت. محلی برای بروز ایرادات وجودی خفته در من مثل حسادت، و عصبانیت و... بود. اول به‌سختی باید جلوی خودم رو می‌گرفتم؛ ولی در سیر بعدی اصلاً دیگه این اتفاق برام نمی‌افتاد.
تقویت دین‌داری	برگزاری دوره‌های معرفتی	هویت اجتماعی ترکیبی از فضای معرفتی، تربیت اجتماعی و کنشگری اجتماعی است. کسب مهارت‌ها با دوره‌های معرفتی هم‌زمان بود.

تربیت دینی

تربیت دینی برابند مقوله‌های اصلی مهارت‌افزایی فهم قرآنی، مهارت‌های ارتباط بین‌فردی مؤمنانه، رشد اخلاقی و تقویت دین‌داری است. مهارت‌افزایی فهم قرآنی شامل مقوله‌های فرعی تقویت باورهای مذهبی و بحث کردن درباره آیات قرآن می‌شود. مهارت‌های ارتباط بین‌فردی مؤمنانه شامل مقوله‌های فرعی عدم‌تلاش برای ظاهرسازی، ایجاد جمع مؤمنانه، هم‌فکر و هم‌عقیده، اصلاح میل به حسادت در فضای جمع صمیمی و زندگی و روابط جمعی مؤمنانه است. رشد اخلاقی، شامل مقوله‌های فرعی اصلاح تدریجی رذایل اخلاقی، پرهیز از انواع گناهان جمعی مثل دروغ و تهمت و غیره، تقید به صفات مؤمنانه‌ای مثل اخلاص و تلاش، خودسازی به‌واسطه حضور در جمع، کنترل رفتار و سپس تعدیل رفتار، نبود خودبینی و ادعا، آموزش و اصلاح عیوب در سایه زندگی جمعی می‌باشد. تقویت دین‌داری شامل مقوله‌های فرعی تقویت ارتباط قلبی با خدا

از طریق معنویت، تعریف کردن منافع و اهداف غیرمادی، برگزاری دوره‌های معرفتی، حال خوب و رضایتمندی از حس رضایت خداوند، ترکیب فضای معرفتی، تربیت اجتماعی و کنشگری اجتماعی، اهمیت ندادن صرفاً به پیشرفت مادی فرد و تصرف جایگاه و پست، مطالعه کتاب‌های بزرگان دین و الگوبرداری و توکل به خدا می‌باشد.

در همین راستا (A4) می‌گوید: «جنس فعالیت به‌گونه‌ای بود که به‌عنوان یک اپراتور برای پیشبرد سیستم و برای شناخته شدن مدیر مجموعه و کسب منافع مادی کار نمی‌کردیم؛ بلکه خود فرد ب‌ما هو فرد مهم بود.» (A4) می‌گوید: «ما تو مؤسسه، خودمون بودیم، نقاب، ظاهر یا مصنوعی نبودیم.» (A4) می‌گوید: کسی تلاشی برای ظاهرسازی و ادا نمی‌کرد و ارزش‌ها برامون درونی شده بود.» (A2) می‌گوید: «ما یک جمع مؤمنانه بودیم.» (A7) می‌گوید: «با دوستانم در ندا یک جمع هم‌فکر و هم‌عقیده و هم‌هدف شده بودیم.»

جدول ۲-۷: عوامل مؤثر بر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان: بینش‌افزایی

مضمون اصلی	نمونه مضمون فرعی	نمونه پاسخ
پرورش تفکر	توجه به چرایی، ضرورت و اهمیت قبل از انجام هر فعالیت	قبل از انجام کار توجه می‌کردیم به چرایی و ضرورت و اهمیت هر کاری؛ نه اینکه بخوایم الکی یه وقتی رو بگذرونیم و یه کاری همین‌جوری انجام بدیم.
ترغیب به مطالعه	رغبت به مطالعه بیشتر همراه با تفکر	مطالعه منابع بیشتر و چالش در گندها باعث آگاهی بیشتر می‌شد.

خانواده و جامعه و تضاد بین هویت‌های زنانه و مردانه وجود دارد و این باعث می‌شود نوجوانان و جوانان بحران‌های متعددی را در فرایند هویت‌یابی تجربه کنند (۱۴).

مسئله اصلی امروز دختر، مبارزه با هر آن چیزی است که این هویت‌یابی را در وی کم‌رنگ می‌کند. این مبارزه، ستیز، عصیان و خروج، برآمده از یک خودآگاهی و خداآگاهی است. دختر نوجوان در مهم‌ترین مرحله زندگی خود؛ یعنی هویت‌یابی قرار دارد. تصویری که از خود و جهان، جایگاه خود و تاریخ پیدا می‌کند، انتظاراتی که از خود در درون وی ایجاد می‌شود، تصویری که از انتظارات دیگران نسبت به خودش دارد، همه این موارد در دوران هویت‌یابی نوجوانی شکل می‌گیرد. خودآگاهی، فرایند سالم هویت‌یابی را برای انسان سهل‌تر می‌نماید، به زندگی او آرامش می‌دهد و احساس رضایتمندی‌اش را رونق می‌بخشد (۱۵).

هویت یافتنی است نه ساختنی. دختر نوجوان می‌تواند با گفتگو، تفکر، کنش متقابل اجتماعی، خودآگاهی تاریخی، شکوفایی نیازها و آرزوهای فطری خودش را بیابد. دختر نوجوان، خود نیز به دنبال جمعی با این خصوصیات برای نقش‌آفرینی و تأثیرگذاری است. این در حالی است که در برخی از مراکز و مؤسسات، برای دختران نقش اصلی را قائل نیستند و نسبت به این خودآگاهی و شکوفایی ظرفیت‌های دختر نوجوان بی‌تفاوت‌اند، نگاه بالابه‌پایین و متربی-مربی دارند و توجهی به ظرفیت‌های تاریخی و اجتماعی دخترانه نمی‌کنند. راهبردهای هویت‌یابی ایرانی-اسلامی بهتر است عوامل مؤثری چون بینش‌افزایی، تربیت دینی، نقش‌پذیری انقلابی، تقویت کنشگری اجتماعی، مهارت‌افزایی، پرورش استعداد و راهبری را دارا باشد.

این یافته‌ها با نتیجه‌های به‌دست‌آمده از مطالعه‌های مشابه در این زمینه نیز هم‌خوانی دارد. نتایج پژوهشی در بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت ایرانی-اسلامی جوانان از دیدگاه صاحب‌نظران نشان داد که تقویت مسئولیت‌پذیری در فرزندان، انتقال ارزش‌های خانواده، آموزش مهارت‌ها در زمینه رشد جسمانی و روانی، پرورش هدفمندی و اراده، ایجاد عادت‌های پسندیده، آموزش ارزش‌های دینی، تقویت منبع کنترل درونی و آموزش مدیریت اقتصادی در شکل‌گیری هویت ایرانی-اسلامی جوانان نقش اساسی دارد (۱۶).

پژوهش دیگری به بررسی رابطه بین تعارض هویت فرهنگی و به‌زیستی روان‌شناختی و همچنین نقش شفافیت خودپنداره و عزت نفس در میانجی‌گری این پیوند پرداخته

پرورش تفکر، مقوله اصلی دیگری است که برآیند توجه به چرایی، ضرورت و اهمیت قبل از انجام هر فعالیت، فعال کردن تفکر در مورد دلیل چیزها و ایجاد تردید و سؤال، تفکر نقاد نسبت به جامعه و فضای خانواده‌ها، اولویت بودن پرورش فکری و معرفتی و ایجاد سؤال در ذهن می‌باشد. ترغیب به مطالعه شامل رغبت به مطالعه بیشتر همراه با تفکر، و مطالعه کتاب و تفکر راجع به آن است.

(A4) در همین راستا می‌گوید: «مباحث معرفتی متفاوت در گعده‌ها مطرح می‌شد و دائماً سؤالات جدی در ذهن ما شکل می‌گرفت.» (A1) نیز می‌گوید: «دغدغه‌هایی در ذهن من شکل گرفته بود و مهم‌ترین ثمره‌اش به فکر واداشتن من بود. چرا درس؟ چرا این رشته؟ چرا اینجا هستی؟ چرا این فعالیت‌ها؟ چرا با فلانی دوست هستی یا نیستی؟ تا به مدت فقط سؤال ایجاد می‌شد و این خودش سرگردانی و اضطراب ایجاد می‌کرد که بخواهیم به پاسخ آن برسیم.»

بحث و نتیجه‌گیری

مقابله با مدرنیته و پیامدهای آن مستلزم توجه به هویت‌یابی ایرانی-اسلامی و تربیت انسان انقلاب اسلامی است. خوانش امام خمینی از دین اسلام و فرهنگ انتظار و عاشورا به‌گونه‌ای بود که اولاً آگاهی و فطرت انسان‌ها را در مسیری قرار داد که از مادی‌گرایی به دور باشد، آن‌ها را از اینکه در بند فردگرایی و فردیت باشند خارج کرد، دردها و غم‌های آن‌ها را با دردها و غم‌های بزرگ‌تری پیوند زد، آرزوهای فرد را بزرگ‌تر و بلکه تبدیل به آرمان‌های بی‌انتهای کرد. آشنایی با این مکتب و هم‌مسیر شدن با آرمان‌های او، بیشترین تأثیر را در فرایند هویت‌یابی ایرانی-اسلامی دختران نوجوان ایفا کرده است.

در مقابل این تفکر، دنیازدگی، ظاهرپرستی، حذف خدا و معنویت، تسلط تکنولوژی، استبداد توده، غفلت و بی‌تفکری، بی‌معنایی، بی‌خانمانی و مادی‌گرایی به‌عنوان ویژگی‌های جهان مدرن وجود دارد. در کشور ما نیز به‌واسطه گسترش ارتباطات، بسیاری از دختران محصور و مقهور این جهان مدرن شده‌اند. فضای مدگرایی و تسلط تکنولوژی، فضای غفلت و تهی بودن از اندیشه و معنا، مسائلی است که به‌واسطه فشار اجتماعی بر دختر تحمیل می‌شود. در همین راستا نتایج پژوهشی نشان داد: در عصر حاضر و در جامعه کنونی ایران، چالش‌هایی مانند فاصله و گسست بین نسل‌ها، تعارض بین سنت‌گرایی و تجددگرایی، سردرگمی میان ارزش‌های ملی و مذهبی، اختلاف و ارزش‌گذاری‌های اجتماعی، تضادهای رفتاری در

است. نتایج نشان داد که تعارض هویت فرهنگی بالا به‌طور مثبت با پریشانی عاطفی و علائم آسیب‌شناختی روانی، و با رضایت از زندگی ارتباط منفی دارد. تحلیل‌های میانجی‌گری نشان داد که این ارتباط‌ها با وضوح کمتر خودپنداره و عزت‌نفس پایین‌تر واسطه می‌شوند. نتایج حاکی از اهمیت مداخلاتی است که توسعه مهارت‌ها را در جوانان دوفرهنگی برای به دست آوردن وضوح بیشتر خودپنداره و ارتقای عزت‌نفس و به‌زیستی روان‌شناختی تقویت می‌کند (۱۷).

نتایج پژوهش دیگری نشان داد که دین یک هویت اجتماعی قدرتمند ارائه می‌دهد. این پژوهش تأکید دارد که شواهدی برای اثر باقیمانده مذهبی در یک مطالعه طولی ۴ موجهی از نوجوانان و بزرگسالان جوان یافته است و تأکید می‌کند که اثرات باقیمانده دین بر تأیید مبانی اخلاقی ممکن است در طول زمان فرسایش یابد. این مطالعات به مجموعه‌ای از کارهایی که اخیراً در حال رشد در مورد ماهیت و پیامدهای هویت‌زدایی مذهبی هستند، اضافه می‌کند (۱۸).

محدودیت‌های پژوهش

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به بررسی عوامل مؤثر هویت‌یابی ایرانی-اسلامی در جنسیت دختران اشاره کرد و در همین حوزه می‌توان پژوهش مستقل دیگری را در ارتباط با پسران نیز صورت داد. همچنین از آنجایی که پژوهش حاضر عوامل مؤثر در هویت‌یابی ایرانی-اسلامی را در دختران نوجوان مرکز ندا بررسی کرده است، می‌توان به‌عنوان پیشنهاد به آن نگرسیست و تعمیم یافته‌ها باید با احتیاط صورت گیرد.

پیشنهاد‌های پژوهش

پژوهش حاضر فقط دختران آموزش‌دیده در مرکز ندا را شامل می‌شود. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی پژوهش در جنسیت پسران نوجوان تکرار شود و نیز پژوهش در مؤسسات و مراکز دیگری که در ارتباط با هویت‌یابی نوجوانان فعالیت می‌کنند، تکرار گردد.

قدردانی

بدین وسیله از مدیریت و دختران مرکز ندا که در این پژوهش شرکت داشتند تشکر و قدردانی می‌گردد.

ملاحظات اخلاقی

بنابر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش برگرفته از مقاله کارشناسی ارشد مؤلف اول است که دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک آن را در دی ماه ۱۴۰۱ به شماره 121929605589761413010162704629 تصویب کرده است.

حامی مالی

بنابر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش حامی مالی نداشته و با هزینه شخصی مؤلفان نگاشته شده است.

تضاد منافع

مؤلفان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی درباره این پژوهش گزارش نکرده‌اند.

مشارکت مؤلفان

محقق و مصاحبه‌کننده: مؤلف اول؛ تحلیلگر، نگارنده مقاله: مؤلف دوم.

References

1. Zakeri M, Shiravani Shiri A. Analysis of the Revolution Second Step Statement Based on Islamic-Iranian Identity Making Components. National Studies Journal. 2022;23(89):33-51.(Full Text in Persian)
2. Dehghan Tarzjani M. Investigating the effectiveness of group-based schema therapy in promoting social identity and increasing self-esteem of delinquent girls: Hekmat Razavi Institute of Higher Education; 2017.(Full Text in Persian)
3. Afra H. The process of youth identification with an emphasis on the youth of Bojnord city. Tehran: Allameh Tabatabai University; 1988.(Full Text in Persian)
4. Babaie E, Bakhshian F, Karimian A, Saadatmehr R. Factors Related to the Self-Identification of High School Students in Mazandaran Province, Iran. Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research. 2019;17(3):307-16.(Full Text in Persian)
5. Robenzadeh S, Rasoolzadeh Tabatabaei K, Ghorbani N, Abedin A. Investigation of the Role of Self-Knowledge, Commitment, and Object Relations in Adolescents' Identity Formation. Sadra Medical Journal. 2016;4(4):267-76.(Full Text in Persian)
6. Emadi SJ, Nazarpour MT. Baressi-e Rahkar-e Din dar Hal-e Bohran-e Hoviat dar Dovran-e Javani. Cultural Engineering Monthly. 2007;3(26-27):21-35.(Full Text in Persian)
7. Shultz D. Personality Theories translated by Yahya Seyed Mohammadi;2019.(Full Text in Persian)

8. Moazen Pour S, Mosavi SY, Amirmazaheri A. The Effects of Cultural Globalization on the National Identity Sense: Case Study of Pre-University Students in Babol. *Sociology of Social Institutions*. 2020;6(14):97-120.(Full Text in Persian)
9. Shirdel E, Hami Kargar F, Anjomshoa F. The Relationship between Social Capital and Lifestyle with the National Identity of Teenage Girls in Kerman City. *National Studies Journal*. 2021;22(86):69-87.(Full Text in Persian)
10. Wang L. What does it mean to be Canadian? Building national identity for secondary students through history. 2017.
11. Safari Shali R, Abde-Molae A. The Impact of Socialization Factors on Adolescents' Identity (Peers, School, and Mass Media). *Quarterly Journal Of Family and Research*. 2015;12(2):117-36.(Full Text in Persian)
12. Hydari S, Samani S, Sohrabi N, Mehryar AH. Structural model of family factors with mediating role of individual factors for students' academic behaviors. *Psychological Models and Methods*. 2019;9(34):159-74.(Full Text in Persian)
13. Elo S, Kyngäs H. The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*. 2008;62(1):107-15.
14. Rashedi M, Mousazadeh Z, Abolma'ali Al-Husseini K, Bagheri F. Presenting a Structural Model of the Relationship between the Relation of Parent-Child and Iranian-Islamic Identity with the Mediation of Self-Esteem among Students. *The Islamic Journal Of Women and The Family*. 2022;10(2):89-110.(Full Text in Persian)
15. YahyazadehJeloudar S, Hedarie S, Mousavi Teroujeni SR. The Effect of Self-awareness Rising on Identification and Accountability among High School Students. *Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry*. 2018;5(4):52-62.(Full Text in Persian)
16. Rashedi M, Mousazadeh Z, Abolmaali Alhosseini K, Bagheri F. Phenomenology of factors affecting the formation of Iranian-Islamic identity of youth from the perspective of experts. *Islamic Perspective on Educational Science*. 2020;8(15):53-76.(Full Text in Persian)
17. Clarity DS-C, Matter S-E. Cultural Identity Conflict and Psychological Well-Being in Bicultural Young Adults. 2021. full text in Persian
18. Van Tongeren DR, DeWall CN, Hardy SA, Schwadel P. Religious identity and morality: Evidence for religious residue and decay in moral foundations. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2021;47(11):1550-64.